

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 8.

Lýsingaprisur fyri petittreglu: 30 oyri, á forsiðni,
20 oyri, á 3. og 4. síðu. Við stórrí lýsingum fest
avsláttur í prísnum.

Tirsdag hin 21. februar 1933.

Kostar kr. 150 fjóðringarsíðu + Porto. Blaðið
verður bílagt á posthúsum, brævasvarstøðum
og skrivstovuni. Telf. 143.

7. árg.

Heilsan til Føroya fiskimenn.

Nú fara tey at rassast, skipini, nú er tann tíðin komin, at fólkið, fiskimenn okkara, kennir órógvina í blóðinum. Meðan vit, landkrabbarnir, leita inn til ovnin, narra hendurnar og skutla okkum, meðan vit tosa um, hvussu kalt tað er úti, er ófriðurin komin á teir. — Einar fjúrtán dagar fyrr, enn vanligt hevur verið tey seinastu árin, fara teir avstað. Viða hvar í gøtunum siggja vit yngri og eldri menn í gummistývlum, so vita vit, hvat ið á stendur. Á vágnum liggja skipini og verða gjørd liðug, og við bryggjuna eru summi lögð at taka salt, olju, mat og annað neyðturvuligt til ta longu, strangu ferðina. —

I flokkum siggja vit ungar menn ganga ella standa uttanfyri krabbúðirnar, summir við bókum ella kortarullum, tað er skiparæmingarnir, sum í hesum døgum eru »uppi« til prógvio, ið skal geva teim rætt til, eina ferð tá eydnan sigur ja, at fáa skip at fara.

Úr Íslandi frættist um óføra nøgd av fiski, og tað er tí ikki so logið, at bæði teir sum skipini eiga, og teir sum fiskin skulu draga, leingjast eftir at byrja fiskitíðina, »sesongina«, sum eitt blað plagur at skriva. —

Fúsir, við góðum vónum fara teir heimanifrá, pápárir, symir, beiggjarnir, heimanifrá har mamma, kona ella systrar have virkað klæðir líka síðan á jótum, tí ikki mugu teir fara ov mikið ússaliga útgjórdir avstað. Tó onkur er so staddur, at hann ongan góðan hevur at fjálga um seg, og hann má so leita til klæðabúðirnar, har hann fær undirklæðir av bumull, kold og slavin at vera í undir Íslandi í kulda og sjóroki. — Fúsir og vónrikir fara teir av stað — men koma teir aftur? Eingin veit, og gott er tað sama, tí ræðuligt var, um vit kenda lagnu okkara framanundan. Men ikki ein av teimum hugsar um hetta, teir hugsa bert um at fara, og allir vóna teir at koma heim við veiðu góðu.

Tað hoyrist um nógvan fisk, og vónandi er, at okkara raska, djarva, ágrýtna fólk dregur skipini full, og at teir allir koma aftur í øllum góðum; tað biðja tey, sum heima sita, tá tey hoyra hvírlubrestirnar í honnum og hvort kvöld, tá tey fara til hvíldar. — Men lítið, ov lítið tjénar teimum at fiska skipini full! hjartaskerandi er tað at hoyra um, hvussu til

gongur! Hvat fáa teir fyri væl meiri enn eitt hált árs arbeiði innanbórðs í smærri og stórru skipum í viðurskiftum so ringum, so ólíkligum, at ikki kann sigast frá tí, við deyðanum fyri eygum á nátt sum á degi? Hvat fáa teir?

Tað talast í hesum døgum um ein reiðara, sum seinasta ár (1932) meinast at hava vunnið í minsta lagi **300.000 krónur**, skrivar: Trý hundrad túsund krónur!! Og tað er uppá fisk, sum hann gav fiskimenninum tað minst møguliga fyri, og so — av tí at hann var mentur ikki at selja aftur yvir háls og herðar — fekk kans til at selja við so góðum vinningi. — Sjálvsagt er av hesum manni gjørt eitt ágrýtið arbeiði, og tað má ikki lastast, at ein maður er framskigdur og ágrýtin. Men her er nakað galið, *tá hin eini* maðurin heystar so stóran vinning, meðan teir, sum hava borið honum allt hetta tilfar upp á land, fáa *so lítið* fyri alt teirra strev og stríð.

Vit hava framanundan seinasta valgi hoyrt talu um kapitalistandan, og henda tala varð ikki sorið hildin fyri há og spott, her á landi var eingin kapitalur, orðið kapitalistandi hoyrdi ikki heima her; men mundi hesi orð tó ikki vera sonn? Jú, kapitalistandin stendur í besta blóma eisini her heima hjá okkum. —

Tað verður sagt, at einki er at finnst at, um ein maður eitt ella nokur ár vinnur nógv, hann má hava nakað at standa ímóti við, tá ring ár koma, og ring ár hava vit haft; men hvussu hava tey góðu árin hilst? Í krígstíðini flóddi peningurin upp á land, og hvussu var verið líka so skjótt sum tey góðu árin vóru yvirstaðin?

Spyr! Hvar er alt tað nógv gullíð farið? — Hvar er tann kavín, sum fall fjór?

Nú fara skipini avstað, nú fara fiskimennirnir upp á Sudurlandi, og vit ynskja teimum góða eydnu, alt tað besta ynskja vit teimum. Ein og hvør av okkum, sum hevur ella hevur haft ein av okkara kærur við í hesum flokki av Føroya besta fólki, kennir tað sárt at siggja teir fara umborð í hesar gomlu kassarnar út til hetta harðbarna livið á dekki og í lugri. Og vit spyrja: nær verður tað annarleiðis, nær vaknar okkara besta fólk og samlast í flokk og krevur eitt annað skil?

Tí eitt annað skil kann fáast á! Oll onnur fólk, sum dríva fiskivinnu, gera nakað fyri at fáa betri skil á teirra fiskasolu, meðan vit framvegis geva ok-

um upp í hendurnar á monnum sum einki annað havi fyri eyga enn egnan vinning. Vit rekast sum róðurleys skúta á villum havi, enn sum áður.

Hvat skulu fiskararnir gera? teir eru ikki mentir at skapa nakra broyting á hesum, siga oil. Hvat hava arbeiðarnir gjørt í øðrum londum? Fyri eini 60 árum síðan vóru teir maktalsleysir, meðan teir nú hava vunnið langt fram. Hvat hava teir gjørt? samlað seg í flokk og funnið sær góðar oddamenn, sum hava hjálpt teimum at finna vegin fram til ljósið, frá trælakorum til frælsu.

Skúli okkara.

I teim fyrru greinum hevur verið leysliga skrivað um undirvísing í teim ymsu lærugreinum, og ætlanin er nú so við og við at seta fram okkara hugsan um ymsa skúlavíðurskifti.

I eini samrøðu, vit í dag høvdu við ein gamlan vin, kom tað seg so, at talan fall á, at føroyskt mál hevði so ring rok í realskúlanum her í Havn. Sjálvsagt er tað ort, at móðurmál barnana ikki skal verða nýtt innandura í einum og hvørjum skúla her í Føroyum. Men víðurskiftini eru ikki eini í realskúlanum og í folkaskúlanum, tí realskúlin hevur ikki sifft endamáli í Føroyum, men — sum enn er stalt — uttanfyri oyggjarnar, hann er tí ein danskur skúli í Føroyum. — Við síni millum- og realskamen, ella »Preliminærsamen« sum á Tvøroyri, hevur hann tann ætlan at vera fyrsta slig fram á vitaskaparveginum. Realskúlin miðar úteftir, meðan folkaskúlin, hin almenni barnaskúlin, miðar heimftir; hann endar, tá barnið er o. u. 14 ár, og hevur til endamáli at geva tí lann kannleika tí nýst til alt alment arbeiði á sjógv og landi.

Vit hava so mangan sæð framsett í blaði her og hoyrt tað sagt, at barnaskúli okkara, folkaskúlin, skal uppala bornini til góðar Føroyingar: til góðar bóndur, fiskimenn, hjargamenn, gera tey — sjálvsagt er tað dreingirnar — til mentaðar Føroyingar, búna til at ganga út í livið og móta teim ymisligu viðurskiftum, sum hetta, ofta harða og stravn, livið biðjar teimum. Tey skulu, sum Rasmus Effersøe sáli segði, venjast so, at tey seinri tola tær fíggjarnir á landi og sjógv, sum tey koma at standa andlit til andlit yvir fyri. —

Hetta ljóðar væl, og vit ivast ikki í, at hetta, sum serliga J. Patursson hevur fort fram, er sagt og meint í fullum álvara, men *so langt* duga vit ikki at siggja, at skúlin er mentur at rokka. Henda læring upp til tey ymsu praktisku yrki hoyrir til ungdoms- og manndómsárin og ikki til barnárin. — Barnaskúlin allastaðni um heiminn er bygdur á eini aðrari grund;

hansara mál er at leggja teir fyrstu steinarnar til ta grund, sum barnið einaferð í tíðini skal byggja sifft livs hús á. —

Ferð eftir ferð hevur tað verið sagt og skrivað, at allur skúli og oll upplæring skal standa á heimligari grund, og móðurmálið skal vera tann grundvøllur, sum alt arbeiði í skúlanum byggir á. — Er hetta nú ein lóg hjá okkum, ganga vit her á landi í skúla okkara ikki eftir heilt øðrum reglum? Jú vissiliga gera vit so, hjá okkum hevur móðurmálið ikki stórt annan rætt enn tann, sum okkara lærarar stjála tí. — Hjá okkum hevur móðurmálið so lítið tímatál, at tað er beinleiðis ómøguligt at fáa nakað úrsit, sum líkist nokrum, meðan danskt mál, sum er ótaldar ferðir lættari hjá nokulunda vitugum bornum at læra enn føroyskt, hevur størri tímatál. Afurur hesum kemur, at lær bókur, sum bornini nýta í teim ymsu lærugreinum, undanikið bíbliusøgu, eru á danskum máli. —

Undirvísingarmálið í skúla okkara skal eftir galdandi lóg vera danskt, í hvussu er hjá teim stóru bornum. Utan iv fylgja nógvir lærarar hesum reglum, tí so eru teir óseikir; men ein annar spurningur er: vinna teir nakað við hetta á nakran hátt? Vit hava hoyrt føroyskar lærarar tala danskt við 7. ára gomul born, men tað ljóðaði undarliga, sum tað *allantíð* ljóðar undarliga, tá føroyingar tala danskt við føroyingar. Verður ikki á henda hátt nakað dripið hjá borninum, nakað náttúrligt, og nakað fremmand, ónáttúrligt, sett í staðin?

Afturat kunnu vit nevna, hvussu nógv betur danskt mál er stalt í skúla okkara av tí, at her er orgrýnni av bókum av øllum slagum, meðan hann, sum skal læra bornini føroyskt mál, stendur so at siga hjálparleysur, her er so at siga einki. — Vit siggja her, at ójavnir er bytt beint tvørt ímóti øllum reglum og øllum víti. — Men føroyskt mál gongur sína javnu sigrandi gongd fram á mál. —

Hjá okkum her heima hevur málstríðið verið hart, drepani hart, men nú sær ikki út til annað enn at alt í evur javnað seg, so tað nú bert stendur til okkara sjálvi at fáa verkið fullfíggjað — men vilja vit tað ella fáa vit tað upp í lag? Høvir tað verið okkum ein so stór hjartasøk sum vit feigin hava viljað gjørt tað til, e la er tað her, sum altið, at so leingi ein lutur verður noktaður okkum, *mugu* vit hava hann, einki annað er vert at stríðast fyri; men *hava vit fingið* hann, ella stendur tað okkum frítt at fáa hann — ja, so er tað líkasu hann kámost burtur fyri okkum. Nei, nú kann tað biða, hin hetta trúan er ikki longur! —

(Meira).

Kurteisi — Høflighed.

Harri blaðstjóri!

Vísið mær tað vælvild at hýsa mær hesi grein í blaði tygara.

I skúlanum løsu vit einaferð eina søgu um tveir menn, sum ein dagin á veginu komu fram við einum ungum fátækum dreingi, sum kurteisliga lók hógvu sína av bæðinum og neig fyri teimum. — Na, teir sváraði honum kurteisliga aftur, meðan hin ikki hirti so mikið sum at kveita til hansara men segði við fylgismann sín: »Eg fái ikki, at tú tímar at heilsa einum soverðum herbeinaðum fátækraunga!« Tá sigur hin fyrri við hann, at tann stund kundi koma, at *hann* varð noyddur til at niga djúpt fyri hesum dreingi. — Og, sum sagt, so varð. Árgingu, og ein dag var hesin drongur vorðin ein maður, sum mangur ein stinnur nakki boygdi seg fyri. —

Soleiðis ljóðar søgan, og hon er ivaleyst sonn. Mangar ferðir er hon hend. — Mangan havi eg hugsað um hana, tá eg gekk eftir gøtum okkara, hugsað um at »kurteisi kostar ongan pening«.

Ofnari verður látur gjørdur burtur úr fólki, sum keipa sær og taka eftir ymisligum útlendskum »mótum og nótum«, tá hetta ger tey skapt og óføroyskt. — I einum sjónleiki, sum einaferð var speldur her í Havn, og sum eitur »dánils« verða tey hildin fyri gjøldur, sum apa seg eftir tí útlenska — og ikki duga at gera tað til sína ogn.

Har aftur ímóti er tað nakað sum eitur satí andaligt »dánils«. Nógv hevur verið skrivað og talað um hetta, og menn hava kjakast um, hvat ið »dánils« er. — Ein nevnr tann mentun, menn vinna sær við nógvum lesnaði í bókum, ein annar tann »politur«, sum menn hava vunnið sær á ein ella annan hátt úti millum manna, ein nevnr eitt og ein annar eitt annað. —

Alt hetta kann vera ógviliga gott, men hitt sanna andliga »dánils«, hin sanna andliga mentan, er ikki nakað, sum kann lærast, hon má vera einum í kjóti borin. Er hon ikki tað, verður hon bara nakað uttanásitandi, sum fer burturav so skjótt nakað bert á.

Tað besta tekin uppá andaliga mentan er kurteisi — *tað vil siga, »niður eftir«*. Tann maður, sum væl dugir at vera kurteisligur, tá hann stendur andlit andlit við einum, — hann heldur hava nakað nógv at týða í hesi undarliga verð, men neyvan fær seg til at lyfta ein finger til heilsan, tá hann hevur